

Cyklus: Evanjeliá očami autorov

Alexander Bolotnikov

1. časť: Narodenie Ježiša

Vítame vás z rádiatelecentra Hlas nádeje. Cyklus prednášok "Evanjeliá očami autorov", ktorý vám chceme predstaviť, si stavia za svoj hlavný cieľ ukázať známe príbehy evanjelií z neznámeho uhla pohľadu.

O čo tu pôjde? Kľúčovým slovom názvu cyklu je pochopenie "očami". Keď čítame texty evanjelií, snažíme sa si to vizuálne predstaviť a tu je najväčší problém. Tak, ako povedal jeden teológ pri vyučovaní staro hebrejského jazyka: "Môžete čítať text, ale pokiaľ si nepredstavíte situáciu, ktorá sa v texte odohrávala, neporozumiete mu". A v tomto prípade, pri čítaní textov evanjelií vznikajú často práve tieto problémy.

Chcem vám tieto skutočnosti ilustrovať na nasledujúcich príkladoch z ruského výtvarného umenia. Pozrime sa napríklad na tento obraz. To je Ivanov a jeho obraz: Zjavenie Krista národom. Toto majstrovské umelecké dielo sa nachádza v Tretiakovskej galérii, všeobecne známy našim divákovi a každému človeku, ktorý sa zaujíma o ruské výtvarné umenie. Avšak, pozrime sa, ako autor obrazu zobrazil scénu Zjavenie Krista národom, počas ktorého Ján - bratranec Ježiša - krstí ľud.

Všimnite si ľudí, ktorí sú namaľovaní v negližé, čiže úplne nahí. Výjav namaľovaný na obraze úplne protirečí kultúrnym normám Blízkeho východu. Ivanov namaľoval tento obraz pod silným vplyvom talianskeho neoklasicizmu. Tu veľmi zreteľne vidíme, ako tieto obrazy, ktoré boli bližšie Grékom a nie Židom, veľmi silne zanechávajú svoju stopu na text evanjelia, pričom výjav obrazu nie je situovaný do Talianska, ani do Grécka, ale do Judska, kde je úplne iná kultúra.

Akým kontrastom je napríklad dielo iného maliara Vasilija Polenova a jeho veľmi známy obraz: Kristus a hriešnica. Všimnite si, ako autor inak zobrazuje Ježiša a aj prostredie, v ktorom sa Ježiš nachádza. Je to preto, lebo Polenov, na rozdiel od Ivanova, nepodlieha maliarskym štýlom tej doby, ale maľuje výjav, ktorý zasadzuje do autentického prostredia tej doby, do vtedajšej Palestíny a tým maľuje verne. Všimnite si, ako úplne inak vyzerá Ježiš a okolitý ľud. Je to preto, lebo Polenov mal možnosť maľovať autentických Židov, ktorí obývali vtedajšiu Palestínu.

Boli to ortodoxní Židia, z tzv. "prvej vlny emigrácie", ktorým turecká vláda dovolila usadiť sa v Jeruzaleme, aby sa mohli prísť pomodliť k múru nárekov. Všimnite si, ako Polenov úplne inak maľuje tváre ľudí a aj tvár Ježiša. Maľuje ich s hebrejskou a nie grécko-rímskou typológiou tváre. Všimnite si aj pozadie obrazu, sú tu schody, ktoré sú zachované dodnes a nachádzajú sa pri južnej stene Jeruzalemského chrámu, kde bol vchod na nádvorie pohanov.

Chcel by som vám ukázať ešte jeden príklad. Tento príklad sa týka priamo tej udalosti z evanjelií, ktorú budeme dnes rozoberať. Je to obraz talianskeho maliara Sandra Botticelliho. Na obraze je výjav, ako mudrci prichádzajú z ďalekého východu k Ježišovi a ako mu dávajú dary. Všimnite si, ako sa tu skreslene ukazuje táto udalosť: oblečenie patrí benátskej šľachte a nie Židom tej doby.

Altánok je typický pre taliansky štýl architektúry tej doby, na tomto obraze nič nepripomína Betlehem. Ak si chceme predstaviť Betlehem, tak Betlehem vyzeral úplne inak. Žiaľ, podobné obrazy často ovplyvňujú naše chápanie najznámejších udalostí evanjeliovej histórie, napríklad aj históriu narodenia Ježiša.

Ako sa v súčasnosti zobrazuje na detských obrázkoch práve tento moment? Márii sa narodí Ježiš v jaslách a okolo nej sú namaľované rozličné zvieratká. To je skôr nato, aby sme malé deti zoznamovali s rôznymi zvieratami a nie s narodením Ježiša. Všimnite si, čo je ešte vedľa nej: vianočný darček. Skrátka, súčasná kresťanská kultúra vychováva v nás už od detstva skreslený obraz o skutočnosti evanjeliovej zvesti.

A nakoniec, jasne môžeme vidieť, že Betlehem vyzeral úplne inak. Tu môžeme vidieť, ako vyzerajú tzv. polia pastierov, na ktorých sa odohrávali udalosti opisované v evanjeliu Lukáša v 2. kapitole.

Tu je v 7. verši opisované, ako Mária porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho a položila do jasiel. Ale jasle si väčšina ľudí predstavuje ako niečo podobné chlievu. Pre väčšinu našich divákov bude šokom zistiť, že jasle sa v tej dobe nachádzali v takejto jaskyni. Prečo?

Podťe sa pozrieť, čo je vlastne napísané v evanjeliu Lukáša v 2. kapitole, veľmi krátky verš: *"I porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho do plienok a uložila do jasiel, lebo pre nich nebolo miesta v hostinci."* (Lukáš 2,7).

Už samotná veta, že "nebolo miesta v hostinci", vyvoláva otázku, ako to vlastne bolo, o aký hostinec išlo? Určite to nebol hotel Russia, ani Hilton!

Dôležité je vedieť, čo sa vtedy naozaj stalo. Druhá kapitola hovorí o tom, že *"vyšiel rozkaz od cisára Augusta vykonať súpis ľudu po celom svete."* (Lukáš 2,1). Sčítanie ľudu nám historicky ukazuje na rok narodenia Ježiša. A toto sčítanie ľudu malo slúžiť na upevnenie vlády Rimanov a aby mohli vyberať dane. Preto každý ide do miesta svojho rodiska a my vieme zo 4. verša, že aj Jozef a Mária pochádzali z Betlehema, mesta Dávidovho.

Pozrime sa na mapu, kde sa nachádzal Betlehem, bez ohľadu nato, že Jozef a Mária žili v Galilei. Táto udalosť nám hovorí o tom, kedy sa narodil Ježiš. Určite nie 25. decembra, ale po sviatku stánkov. O čo tu ide?

Ďalej nám evanjelium Lukáša v 2. kapitole hovorí o pastieroch, ktorí sa nachádzajú na pastvinách. V decembri je v Izraeli obdobie studených dažďov a na pastvinách sa nenachádzajú žiadni pastieri. Okrem toho, cestovanie v tomto ročnom období je životu nebezpečné, iba ak chce niekto prechladnúť a možno aj umrieť na zápal pľúc.

Preto jediným normálnym časom na cestovanie bol sukot - sviatok stánkov a obdobie tesne po ňom. Sviatok stánkov bol jeden z troch najdôležitejších sviatkov Izraela (pozri v 23. kapitole 2. knihy Mojžišovej), kedy Izraeliti museli prísť do chrámu. Logicky môžeme predpokladať, že Jozef s Máriou sa nachádzali v Jeruzaleme na sviatku stánkov a do Betlehema, to už bolo akoby kameňom dohodil.

Takže sa vybrali po tejto ceste smerom dole do Betlehema. Je to vzdialenosť 15 km. Tu, na polceste do Jeruzalema, sa nachádzajú hostince, nachádzajú sa okolo Jeruzalema, vo vzdialenosti cca 5 km. Načo?

V Betleheme neboli hostince, hlavne preto, lebo v Betleheme neexistoval taký druh obchodu, kvôli ktorému by boli potrebné. Ale hostince okolo Jeruzalema boli potrebné nato, aby si tu pútnici prichádzajúci do Jeruzalema mohli oddýchnuť a občerstviť sa po dlhej ceste. Takýto hostinec sa zachoval po ceste do Jericha a tu sa odohrávali aj udalosti z príbehu o milosrdnom Samaritánovi. Čo tu vidíme? Vidíme, že tento hostinec bol preplnený pútnikmi, čo práve odchádzali alebo sa tam ešte nachádzali.

Jozef a Mária sa rozhodli ísť ďalej a vidíme, že v Betleheme zostali viac dní. Boli niekde u svojej rodiny a na ceste medzi hostincom a Betlehemom sa stalo to, čo ťažko predvídať a ťažko odvrátiť. Všetci vedia, že keď sa žene začínajú pôrodné bolesti, tak treba hneď niečo robiť. Žiaľ, starodávna kresťanská tradícia hovorí o tom, že Máriu, ktorá rodila, neľútostne vyhodili do chlieva.

Toto však súvisí s predstavami, ako vyzerá tradičný dom. My si často predstavujeme dom so slovanskou izbou, kde je obytná izba a miestnosť s dobytkom, poväčšine krava, kôň a ešte všeličo iné. Táto predstava vôbec nezodpovedá kultúrno-historickému kontextu, ktorý čítame v evanjeliách.

Keď sa pozrieme na fotky archeologických nálezov v Galilei, v Judei, uvidíme tam maličké domčeky a to, že chlievy vedľa nich neboli. Rožný dobytok chovali len veľmi bohatí ľudia a zvieratá ako ovce, kozy sa nachádzali inde, no určite nie v chlieve. No otázka znie: Čo to teda boli za jasle?

Podme, pozrime sa: to je jaskyňa a práve v takejto jaskyni sa narodil Ježiš. Táto jaskyňa sa nachádzala neďaleko miesta, kde bola urobená fotografia pastierskych pastvín. Tieto jaskyne boli určené nato, aby tu mohli prísť ovce, ktoré rodili jahňatá. Ak toto pochopíme, je nám jasné, prečo mal Ježiš prísť na svet práve v takejto jaskyni.

Betlehem sa nachádza od Jeruzalema, tak ako sme videli na mape, veľmi blízko. Tieto pastviny možno z nášho pohľadu vyzerajú skromne, ale v skutočnosti sú to veľmi bohaté pastviny. Mesto Betlehem v gréčtine "dom chleba" fakticky hovorí o tom, že tu boli dosť "chlebové" miesta. No samozrejme, ak chápeme, že Betlehem je domom chleba, tak je nám jasné, že Ten, čo sám seba nazýva "Chlebom života", sa nemohol ani inde narodiť.

Betlehem v prvom storočí nášho letopočtu a aj v prvom storočí pred našim letopočtom tiež slúžil na chov chrámových baránkov. V ďalších častiach budeme hovoriť o tom, že v chráme už nebolo dovolené obetovať zvieratá, čo si ľudia doniesli sami.

Ovce chovali výlučne Leviti, predovšetkým nato, aby ich použili počas rannej a večernej obeti. Tak, ako je to napísané v 2. knihe Mojžišovej: 2 baránky ráno, 2 baránky večer, to je veľké množstvo zvierat na obetovanie, plus sobotné a sviatočné obete. Preto v Betleheme pracovali Leviti. Aj pastieri, ktorí sú spomínaní v Lukášovom evanjeliu v 2,8, to boli Leviti. Ich hlavnou úlohou bolo dodávať mladé baránky do obetného chrámu.

Teraz je pochopiteľné, prečo sa Spasiteľ sveta, Baránok Boží narodil práve tu. Je jasné, prečo spolu s Ním neboli ani kravy, ani kone, ani ťavy - nik okrem oviec. Pretože Baránok Boží sa musel narodiť presne tam, kde aj iné ovce privádzali na svet baránkov. A aj mladí Leviti museli prísť a pozrieť sa, aký Baránok sa tu narodil, v tú tmavú októbrovú noc.

V evanjeliách nič nie je napísané náhodou, nie sú tu popísané žiadne rozprávky.

Evanjeliá nám dávajú správu o spasení v Ježišovi, v Baránkovi Božom, ktorý sa narodil v Betleheme, inde sa jednoducho narodiť nemohol.

Je to správa o Baránkovi Božom, ktorý bol podobný jahňatám, ktoré pravidelne brali z tejto jaskyne, aby ich obetovali na oltári. Tento Baránok bude presne tou obeťou, cez ktorú celý svet získa možnosť spasenia a odpustenia hriechov.

Preložené a natitulkované so súhlasom rádiatelecentra Hlas nádeje.